

Oponentský posudek k rigorózní práci

Autor práce: Mgr. Markéta Ševčíková

Název práce: Mezinárodní organizace novinářů (1946-1995)

Autor posudku: Jan Cebe, Ph.D.

Autorka předložila k posouzení práci na velmi náročné a komplikované téma. Tato komplikovanost je dána jednak nedostatkem relevantních zdrojů (navrhoval bych větší využití ABS, AÚVKŠČ, AMZV, AMPO), za druhé pak především historickým a ideologickým kontextem organizace a jejího působení jak ve světě, tak v Československu. Je až s podivem, jak málo informací a dokumentů se z dlouhého období působení organizace s více než statisícovou členskou základnou dochovalo. Většina z nich přitom je, nebo do nedávna byla v nezpracovaném a neuspořádaném stavu.

Vstupní podmínky pro práci výzkumníka, který chce kriticky, s odstupem a maximální mírou nezaujatosti zhodnotit činnost, význam a vliv MONu na mezinárodní i domácí scéně, jsou tedy z badatelského hlediska nezáviděníhodné. Z tohoto pohledu lze práci, kterou autorka v rámci výzkumu tématu provedla, hodnotit rozhodně kladně.

Jistá badatelská nezkušenost a omezený zdrojový rámec se však projevily negativně na snaze o kritický přístup, který by měl být výzkumníkovi vlastní. Na tento aspekt vědeckého bádání autorka, zejména v pozdějších fázích práce, víceméně rezignuje a jistého kritického zhodnocení se dopouští pouze v závěru. To se projevuje zejména v přebírání dikce materiálů, z nichž autorka v rámci práce čerpala (knihy K. Nordenstrenga a J. Kubky, materiály vytvořené V. Slavíkem, oficiální materiály MON). Tyto materiály jsou samozřejmě vždy ve větší či menší míře zatíženy osobní zainteresovaností jejich autorů a často i kontextem doby jejich vzniku. Práce z těchto materiálů čerpá značné množství informací, přičemž autorka většinou nedokáže k daným materiálům zaujmout dostatečný odstup a kriticky je zhodnotit. Chybí tak výraznější reflexe deklarovaných cílů MON a jejich skutečného naplňování v průběhu její existence, chybí výraznější a podrobnější hodnocení objektivní reality bipolárně rozděleného poválečného světa a jejího vlivu na ideologické rámce činnosti MON i její konkrétní cíle a praktickou činnost, chybí výraznější zhodnocení bezprecedentního postavení MON v rámci československého hospodářství a z toho vycházející vliv československého (zprostředkovaně tedy sovětského) režimu na organizaci jako takovou atd.

V jistých okamžicích se tak čtenář nemůže zbavit myšlenky, že jde spíše o obhajobu MON ve světle jejího pozdějšího konce (diskutabilní používání termínu „kampaň“, přebírání argumentů „obhajoby“ MON sepsaných V. Slavíkem atd.), nežli o snahu činnost a postavení organizace objektivně hodnotit. K tomu přispívají i velmi povrchní a informačně nedostatečné podkapitoly věnované vybraným nejdůležitějším osobám ve vedení MON. Tyto „medailonky“ spíše otevírají nové otázky, než by uspokojivě vykreslovaly činnost těchto osob a jejich význam. U Jeana-Maurice Hermanna chybí informace o jeho publikační činnosti, která propagovala společenské uspořádání SSSR v období 50. let, u Jiřího Hronka není nijak zachycen jeho pozdější střet s režimem, který se v textu projevuje pouze etapou v Armabetonu, u Jiřího Kubky není nijak vysvětlen jeho hladký průchod skrze bariéry, jež byly nastaveny novinářům po r. 1969, on se naopak na řadu let stává tajemníkem MON, členem předsednictva ČSSN atd. Osoby ve vedení podniků MON (v pozdější fázi života organizace a

s klesajícím zájmem o placení příspěvků zřejmě tyto podniky vytvářely hlavní část příjmů MON) byly zcela jasně napojeny na špičky československého režimu (Jakeš, Mohorita, Ulčák atd.) Autorka se však těmto aspektům takřka nevěnuje a v hodnocení možného využívání struktur MON k činnostem sloužícím komunistickému režimu spíše naznačuje, že tato pozdější výtka byla vcelku lichá. Uvádí, že žádné spojení např. se strukturami ministerstva vnitra nelze dohledat, sám jsem během krátké doby narazil na několik osob, které měly mít statut agenta či kandidáta spolupráce (Hejč, Převrátíl, Ulčák, Bureš atd.). Přebíraný argument o tom, že pouze 20% zaměstnanců MON bylo členy KSČ a tudíž se kádrový a stranický princip do organizace nijak zásadně nepromítal, mi přijde nerelevantní, vzhledem k tomu, že i toto číslo dvojnásobně převyšuje počet členů KSČ či kandidátů členství v rámci populace ČSSR v předlistopadovém období.

Možnost využívání a zneužívání obrovské mezinárodní organizace k politickým cílům přitom nespočívala pouze v přímé špionáži ve prospěch určitých zemí či režimů, ale především v možnosti uplatňovat vliv i v zemích, kam by jinak rozvědky komunistických zemí neměly přístup, nebo by byl jejich přístup velmi problematický a omezený. V rámci struktur obří mezinárodní organizace sdružující zástupce z většiny zemí naší planety však mohl být tento vliv šířen zcela volně, s velkou mírou důvěryhodnosti a díky statutu mezinárodní nevládní organizace i bez jakéhokoliv nebezpečí ze strany národních bezpečnostních struktur.

Celkově lze tedy říci, že Markéta Ševčíková odvedla velký kus práce v rámci shrnutí a uspořádání základních informací týkajících se MON. Práce však do jisté míry selhává v kritické reflexi tématu, nedostatečném propojení s dobovým politickým, sociálním a ekonomickým kontextem na mezinárodní i národní (Československé) úrovni. Z formálního hlediska působí práce díky velmi košaté struktuře různých podkapitol a ne zcela vhodně zpracovaným kontextovým okénkům (velká míra zjednodušení) občas nepřehledně. V úvodních částech obsahuje text také větší množství překlepů a dalších prohřešků vůči jazykové normě.

Závěrem bych rád konstatoval, že, i přes řadu připomínek, lze ve zmapování činnosti MON spatřovat, i vzhledem ke složitosti tématu, značný oborový přínos a proto ji k obhajobě v rámci rigorózního řízení na IKSŽ FSV UK doporučuji.

V Praze dne 16. 3. 2015

PhDr. Jan Cebe, Ph.D.